

В. В. Халеп, О. Л. Назаренко

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ МЕТОДИКИ РОБОТИ ІНСТРУКТОРА З ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДО ДІЙ У ГІРСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Розглянуто рекомендації щодо вибору єдиної методики роботи інструктора з підготовки особового складу підрозділів спеціального призначення до дій у гірській місцевості, яка допомогатиме в підготовці особового складу підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України до дій у горах. Запропоновані рекомендації дають можливість одноманітного розуміння процесу навчання, що забезпечуватиме якіснішу підготовку й більш високий рівень злагодженості дій підрозділів спеціального призначення під час виконання завдань у горах.

Ключові слова: альпінізм, гірська місцевість, кваліфікаційні рівні, методика, гірська підготовка, сходження.

Постановка проблеми. У лавах Національної гвардії України підрозділи спеціального призначення виконують специфічні службові та бойові завдання, зокрема й у гірській місцевості [1]. Вони пов'язані з умінням правильно й безпечно долати гірські перешкоди, використовуючи знання та вміння, набуті під час занять з альпіністської (висотної) підготовки до застосування відповідної техніки пересування і страхування в горах.

У планах військового керівництва нашої держави [2] після створення умов для звільнення Кримського півострова постане питання ведення бойових дій у гірсько-лісистій місцевості. Однак бойові дії в горах мають свої особливості й вимагають насамперед високої активності, маневреності та рухливості підрозділів, їхньої витривалості. З огляду на це опанування альпіністської (висотної) підготовки має одне з вирішальних значень.

На сучасному етапі у практиці альпінізму застосовується велика кількість різних форм і методів навчання прийомам пересування гірським рельєфом різних форм. Рекомендації щодо їх застосування надано у праці [15]. Існує потреба в розробленні єдиної методики роботи інструктора з підготовки особового складу підрозділів спеціального призначення до дій у гірській місцевості. Важливо, аби вона була доцільною й раціональною, а головне – давала добрий результат для найбільш якісного засвоєння навчального матеріалу тими, хто навчається.

Згідно з визначеними у Законі [1] функціями до виконання бойових завдань можуть залучатися військовослужбовці кількох підрозділів спеціального призначення. Отже, методика навчання має бути єдиною для всіх військовослужбовців, які виконуватимуть поставлені перед ними завдання у гірських умовах. З огляду на це необхідно розробити єдину структуру навчання, а також рекомендації щодо єдиної методики навчання в альпінізмі з метою одноманітної підготовки до виконання завдань у горах військовослужбовцями підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему методики навчання в альпінізмі доволі повно висвітлено у працях О. О. Репко [3, 6], Д. Алєн-Колінсона [7], у науково-методичних та інформаційних матеріалах І. А. Мартинова [8]. За стрімкого розвитку альпінізму в усьому світі (здебільшого завдяки сучасному спорядженню) з'являється дуже багато нових способів техніки пересування та страхування в горах, що потребує вдосконалення форм і методів навчання в альпінізмі. У своїх працях автори згрупували та розмістили у певній системі форми й методи

навчання прийомам пересування та страхування, але проблему вибору єдиної методики остаточно не вирішили, бо кожний покладався на власний практичний досвід.

Найбільш обґрунтовано зазначена проблема розглянута у працях С. Рауша [8] та видатного німецького альпініста Г. Хубера [10]. Вони запропонували комплексну програму узагальнення наявної методики навчання техніці пересування і страхування в горах, але питання систематизації єдиних форм і методів навчання у працях розкрито не повністю. Питання щодо навчання техніці пересування, страхування та використання єдиної методики під час підготовки та дій у гірській місцевості доволі повно досліджувались у працях [11–15], але так само без належної систематизації форм і методів навчання.

Потребує узагальнення і систематизації порядок вибору й застосування єдиної методики навчання техніці пересування і страхування в горах під час підготовки до виконання бойових завдань військовослужбовцями підрозділів спеціального призначення у гірській місцевості.

Мета статті – розроблення рекомендацій щодо одноманітного розуміння єдиної методики навчання в альпінізмі під час підготовки до виконання бойових завдань підрозділами спеціального призначення у гірській місцевості.

Виклад основного матеріалу. Діяльність інструктора з альпінізму в системі підготовки особового складу до дій у гірській місцевості має свою специфіку. У будь-який момент своєї діяльності інструктор виконує роль організатора, педагога, вихователя і контролера. Зміст цих функцій зазнає помітних змін залежно від того, з яким контингентом працює інструктор. У роботі з альпіністами-початківцями активізуються організаційні й виховні функції, на рівні спортивної майстерності інструктор переважно виконує роль контролера й вихователя. Слід зазначити, що практика багаторічної роботи з альпіністами різних кваліфікаційних рівнів (й на рівні спортивної майстерності так само) показала важливість виховної ролі інструктора, тренера.

Оскільки особливі «рольові» проблеми постають перед молодими інструкторами, розглянемо на прикладі кваліфікаційного рівня початкової підготовки зміст роботи інструктора-методиста – командира відділення. Варто зауважити, що багато пунктів значущі й для інших рівнів.

Рекомендуємо такий зміст роботи інструктора-методиста.

1. Організаційні функції.

1.1. Організувати *себе*, бути прикладом у всьому – від зовнішнього вигляду до життєвих принципів, поглядів на альпінізм тощо.

1.2. Організувати *свою роботу* інструктора: ретельно готуватися до лекцій, занять, сходження; вигадувати ігри, змагання, аби підвищити зацікавленість у заняттях тих, хто навчається; продумати, де стояти, як говорити, як показувати і т. ін.

1.3. Організувати на базі підготовки (біваку, у поході, на сходженні) побут *тих, хто навчається*: хто, що і як несе; хто, як, у що одягнений; хто, як забезпечений місцем у наметі; хто, як почувається тощо.

1.4. Організувати *тих, хто навчається, на активну роботу*: поставити завдання, пояснити, як досягти успіху в роботі, налаштувати тих, хто навчається, на успіх.

1.5. Організувати сам *процес роботи* (лекції, заняття, сходження, обговорення дій). Усі учасники мають бути зайняті й перебувати під постійним контролем інструктора. Атмосфера – довірча, ділова, спокійна; спілкування – ввічливе, уважне. *Акценти: безпека дій і вчинків.*

1.6. Організувати *колективний відпочинок*. Перерву в заняттях наповнити змістом: у поході, на біваку, базі підготовки частіше збирати тих, хто навчається, вести бесіди на різноманітні теми, запрошувати цікавих людей.

2. Навчальні функції (короткий зміст роботи командира групи, розроблений А. Мартиновим, І. Поповою [13]).

2.1. Підготовка до занять:

- продумати організаційні форми заняття;
- скласти план-конспект заняття; *акцент: безпека, методика, техніка*;
- продумати те, що потрібно сказати напочатку і в процесі занять;
- продумати виховні можливості заняття.

2.2. Підготовка відділення (або контроль за підготовкою) до занять:

- заздалегідь розбирати тему занять (можливо, проводити гру);
- обговорювати спорядження, необхідне для занять;
- розподіляти обов'язки серед тих, хто навчається;
- контролювати загальну підготовленість перед виходом.

2.3. Підготовка (контроль за підготовкою) місць заняття (*безпека!*).

2.4. Проведення заняття:

- чітко ставити завдання;
- визначати атмосферу заняття;
- демонструвати прийоми;
- розподіляти тих, хто навчається, по місцях для занять;
- контролювати та коментувати роботу й дії на маршруті тих, хто навчається;
- постійно тримати в полі зору всіх, хто навчається, активно втручатись у разі наближення небезпечної ситуації:

- формувати ставлення до дій тих, хто навчається: безпечно – «добре», небезпечно – «погано».

2.5. Підготовка до обговорення заняття і його проведення з конкретними, аргументованими фактами, зверненнями та рекомендаціями *до кожного, хто навчається*.

2.6. Реалізувати виховні завдання цього заняття (у процесі заняття і на його обговоренні).

Аналогічно слід готувати і проводити сходження.

Чого має навчити інструктор? У таблицях «Навчальної програми для підготовки альпіністів» у частині «Програма підготовки альпіністів та вимоги» [12] наводиться перелік знань і вмінь для кожного кваліфікаційного рівня. Практика показала, що розумне дотримання вимог рівней дає досить високі результати у навчанні. І наша спільна проблема сьогодні полягає саме в тому, що на базах підготовки, у навчальних центрах інструктори не вникають у сутність вимог кваліфікаційних рівнів і тому не реалізують їх практично як критерій якості підготовки альпініста.

Окремим важливим пунктом змісту роботи інструктора-методиста слід вважати *виховні функції*. Часто молоді (а часом і не лише молоді) інструктори ставлять під сумнів необхідність виховного впливу на тих, хто навчається, забуваючи, що навчання за своєю сутністю і педагогічними прийомами мало чим відрізняється від загальноприйнятих прийомів системи освіти [15]. У цій системі існує термін «навчання, що виховує», саме він розкриває найважливіший і необхідний складник навчання – *виховання*. Сенс полягає в тому, що, вступаючи на шлях інструкторської діяльності, ми стаємо вихователями незалежно від нашого бажання. І чим раніше інструктор зрозуміє необхідність виховної функції, усвідомить важливість виховання альпініста, зможе створити процес виховання, спрямований на вирішення певних завдань, тим швидше він побачить позитивний ефект своєї праці: навчені ним альпіністи діятимуть у горах грамотно й безаварійно. Аналіз нещасних випадків з альпіністами показує, що до аварії призводять переважно не незнання тих або інших технічних прийомів, правил гірських сходжень і заходів забезпечення техніки безпеки, а відсутність потреби застосувати на практиці весь арсенал цих знань. Саме таку потребу слід виховувати. Тому повертаємося до нашого змісту.

3. Виховні функції.

3.1. Система окремих завдань із виховання на різних кваліфікаційних рівнях навчання альпіністів.

Пропонуємо перелік специфічних виховних завдань, на яких мусить зосереджувати увагу інструктор у процесі роботи на різних кваліфікаційних рівнях навчання альпіністів.

Для рівня початкової підготовки (ПП):

а) формування мотивів до занять альпінізмом:

- значення альпінізму у формуванні особистості (що альпінізм дає особисто мені);
- виховання естетичних почуттів;
- пробудження інтересу до людей, які оточують, природи: головним завданням є передача інструктором пізнавального досвіду, через який людина починає відчувати себе частиною природи, долучаючись до неї не як «підкорювач», а як її складова;

б) уміння жити в колективі:

- повага, увага до товаришів, турбота про них;
- толерантне ставлення до недоліків інших людей;
- здатність поступитись особистими інтересами на користь інтересів колективу (тільки через колективні дії реалізуються особисті інтереси);

в) безпечна поведінка в горах;

- не створювати небезпечних ситуацій ані для колективу, товаришів, ані для себе;
- поважати й додержувати правил і норм поведінки в горах.

Для рівня спортивної підготовки (СП):

а) повага правил альпінізму:

- розуміння цих документів;
- формування негативного ставлення групи до порушників;
- формування свідомості, переконання в необхідності роботи в рамках правил, прийнятих в альпінізмі;

б) налаштування на безпечну роботу:

- формування негативного ставлення у колективі до «небезпечної роботи» в альпінізмі;
- формування свідомості, а згодом і переконання щодо необхідності застосування безпечних прийомів під час дій у горах;

в) виховання бійцівських якостей:

- організованість;
- стійкість;
- самостійність;

г) уміння жити в колективі:

- створення позитивного психологічного клімату та робочої атмосфери при самоврядуванні в групі;
- вирішення конфліктних ситуацій (поняття конфлікту розвивального і конфлікту руйнівного);
- формування почуття взаємної відповідальності групи.

Для рівня спортивного вдосконалення (СВ) і спортивної майстерності (СМ):

а) постійне спонукання до використання лише безпечних прийомів у роботі на рельєфі (на заняттях, сходженнях);

б) виховання переконання в необхідності взаємного контролю, взаємної відповідальності членів групи (колективу);

в) виховання керівника альпіністського заходу.

3.2. Методика процесу виховного навчання.

У своїй роботі інструктору часто доводиться коригувати поведінку тих, хто навчається, розвивати потрібні якості особистості та риси характеру, долати недоліки. У цих випадках інструктор-вихователь може використовувати різні прийоми педагогічного впливу та педагогічний

інструментарій. Застосування цих прийомів ґрунтується на дотриманні п'яти педагогічних принципів.

1. Педагогічний оптимізм. Інструктор повинен уселяти в того, хто навчається, віру в себе, аби той почав активно діяти, боротися за своє місце у групі.

2. Повага до того, хто навчається. Це набуває особливого сенсу, оскільки викликає довіру, щирість, сприйнятливості до порад і пропозицій. В іншому випадку складається ситуація, коли той, хто навчається, ображається, озлоблюється й може припинити реагувати навіть на справедливі вимоги інструктора.

3. Розуміння душевного стану того, хто навчається. Інструктор мусить прагнути дізнатися про особливості його особистості, щирою увагою завоювати довіру.

4. Розкриття мотивів і зовнішніх обставин учинків. Учинки (хороші, благородні, погані, незмінні) оцінюються інструктором, товаришами, оточенням. Для правильної оцінки вчинку варто з'ясувати його мотиви, тобто внутрішні причини, що спонукали до вчинку. Це непросто, бо мотиви найчастіше не лежать на поверхні відносин і ситуацій. Від мотивів слід відрізнити зовнішні обставини, тобто конкретні об'єктивні життєві умови, ситуації, які визначають вчинок за відсутності відповідного мотиву. Розуміння мотивів і зовнішніх обставин вчинку допоможуть інструкторові запобігти неправильним рішенням.

5. Зацікавленість у долі того, хто навчається (відповідальність за його життя).

Коли альпініст приймає рішення стати інструктором, він мусить проаналізувати своє бажання працювати з людьми, віддавати їм час, енергію, душевне тепло. Якщо така готовність є, тоді можлива щира зацікавленість у долі того, хто навчається. Вона реалізується через знання багатьох даних про людину: що привело її до альпінізму, яка її мотивація; чи має вона значущі для альпініста бійцівські якості та надійність; як ставиться до своїх товаришів, колективу, з ким дружить, кого недолюблює; який стан здоров'я, чим захоплюється крім альпінізму, що читає; сімейний стан, матеріальне становище тощо.

Форми виховного процесу. У процесі виховання інструктор використовує загальноприйняті форми педагогічного впливу: колективну, групову та індивідуальну. Однак необхідно пам'ятати, що заохочувати, хвалити, нагороджувати в колективі, групі слід частіше, аніж карати, крім того, робити це варто лише віч-на-віч, індивідуально.

Методи виховного процесу

Наочний. Головну роль відіграє інструктор: важливі його зовнішній вигляд, манери, поведінка, життєве та альпіністське кредо. Він – найкращий наочний приклад. Слід використовувати будь-який наочний приклад позитивних впливів на тих, хто навчається.

Словесний. Відомо, що словом можливо надихнути людину, налаштувати її на велику справу, а можна згубити все добре. Тому у справі виховання слова варто використовувати виважено й обдуманно.

Практичний. Реалізація виховних завдань, як зазначалося, найпростіше відбувається у процесі практичної роботи з групою (відділенням) на заняттях, сходженнях.

Прийоми педагогічного впливу у процесі виховання. У педагогіці існують деякі прийоми, що сприяють вихованню на основі позитивних почуттів, – це творчі прийоми, інші – допомагають у вихованні, пробуджуючи переважно негативні почуття. Досвідчений інструктор уміло їх поєднує.

До творчих прийомів належать такі.

1. Прояви уваги, доброти, турботи. Важливо, аби вони були щирими й диктувалися зацікавленістю в долі того, хто навчається.

2. Заохочення. Сприяє закріпленню позитивної поведінки у людини, яка зробила добрий вчинок.

Водночас заохочувальні вчинки є еталоном поведінки для оточення. Заохочення потребує практично кожна людини, тому досвідчений інструктор завжди шукає і знаходить у того, хто навчається, щось хороше, гідне заохочення. Заохочення варто поєднувати з висуванням вищих вимог, що розвивають особистість.

3. Переконання, що являє собою роз'яснення і доведення правильності чи необхідності певної поведінки або неприпустимості будь-якого вчинку. Переконання є найпоширенішим методом виховання, але для того, щоб переконувати, необхідно самому вірити в це.

4. Залучення до колективної діяльності. Цього потребують малокомунікабельні, невпевнені в собі особистості. Метод дає змогу тому, хто навчається, проявити себе з найкращого боку, породжує впевненість у собі, допомагає встановленню тісних контактів з іншими членами групи.

5. Моральна вправа. Цей прийом успішно застосовується в навчальній роботі. Його сутність полягає в організації інструктором обставин, які вимагають від того, хто навчається, правильних учинків. Важливо, аби вправа мала природний вигляд і зацікавленою в ній була вся група. Добре виконана вправа може закріплюватися заохоченням.

6. Моральна підтримка та зміцнення віри у власні сили. Прийом корисний для становлення особистості того, хто навчається, коли він не має або втратив із тих чи інших причин авторитет, повагу в групі.

7. Організація успіху в альпінізмі. Успіх у діяльності надихає, посилює інтерес до неї й підвищує мотивацію, і навпаки, труднощі й невдачі засмучують, розчаровують, породжують нові невдачі.

8. Очікування найкращих результатів. Своїм ставленням, вчинками інструктор виражає впевненість у можливості досягнення найкращих результатів, і учасник разом з інструктором вірить у таку перспективу, починає діяти з більшою наполегливістю й досягає успіху. Таким чином змінюється низька самооцінка того, хто навчається.

Гальмівні прийоми такі.

1. Констатація вчинку. Не вдаючись до засудження, нотацій, інструктор скеровує того, хто навчається, на власний аналіз вчинку.

2. Осуд. Найефективніше діє, коли підтримується товаришами в групі. Осуд має бути справедливим. Це гостра зброя в руках вихователя, вона знижує авторитет того, хто навчається, і тому до нього варто вдаватися вкрай обережно.

3. Покарання. Йому має передувати аналіз і засудження вчинку. Досвідчені інструктори дуже рідко вдаються до покарань. Велика кількість покарань, їх суворість найчастіше є ознакою безпорадності інструктора.

4. Наказ. Він виражається у категоричній вимозі інструктора. Таким чином інструктор підпорядковує своїй волі того, хто навчається. Проте лише наказами виховати неможливо. Зловживання ними завдає шкоди, слабовольні учасники втрачають самостійність, ініціативність, вольові особи озлоблюються, стають упертими, реагують на наказ негативно. Якщо наказ мав місце, необхідно контролювати його виконання, інакше існує небезпека втрати інструктором управління групою, зниження авторитету інструктора.

5. Попередження. Воно полягає в розкритті негативних наслідків тієї чи іншої дії того, хто навчається. Інструктор повинен пам'ятати, що нехтування попередженням спричинить небажані наслідки в групі. Попередження – явний тиск на особистість і, якщо за попередженням не слідуватиме «караюча» ситуація, учасник перестане реагувати на слова інструктора.

6. Прояв обурення. Він передається інтонацією, мімікою, емоційністю спілкування. Однак, обурюючись, не можна виявляти недовіру до того, хто навчається, ображати особистість.

Наведені приклади прийомів педагогічного впливу далеко не вичерпні.

4. Контрольовальні функції.

Якщо навчальні та виховні функції інструктора з переходом від нижчого кваліфікаційного рівня

до вищого дещо слабшають, то обов'язки контролю зростають і на рівні подальшого набуття майстерності стають домінуючими.

Складність цього впливу полягає в реалізації культури контролю: на рівнях подальшого набуття майстерності доводиться аналізувати й контролювати діяльність навчених альпіністів, тих, хто має великий досвід складних сходжень, не враховувати й не поважати який неможливо. Тому варто шукати такі форми взаємовідносин, у яких контроль обов'язково здійснюватиметься, але в поєднанні з великим тактом і повагою. Не слід вважати, що культура контролю на кваліфікаційних рівнях подальшого набуття майстерності може бути нижчою. На цих рівнях простіше будувати контрольні взаємини «інструктор – той, хто навчається», оскільки тут авторитет інструктора, його інші функції незаперечні. Багаторічний досвід роботи з постійним колективом альпіністів і спостереження дають підстави стверджувати, що ослаблення контролю з боку інструктора в групах рівнів подальшого набуття майстерності з часом призводить до небажаних результатів як стосовно вимог технічного плану, так і щодо морально-етичних норм.

Отже, органічна поєднаність усіх функцій у практиці інструктора-методиста з альпінізму очевидна. Будь-яке нехтування інструктором хоча б однією з них спричиняє небажані, а іноді трагічні наслідки.

Особливості роботи інструктора альпінізму – командира загону

У процесі роботи інструктора як командира групи часто відбувається непомітний (щодо цілеспрямованого навчання) перехід до діяльності командира загону. І недосвідчений керівник складного підрозділу має дуже нечітке уявлення про зміст своєї нової роботи. Добре, коли є позитивний приклад його колишнього командира. Як і у випадку з командиром групи, варто звернутися до схеми змісту роботи командира загону, розробленої А. Мартиновим та І. Поповою [13].

Наводимо приблизний зміст роботи інструктора з альпінізму – командира загону.

1. Здійснювати підготовку до заняття:
 - продумати організаційні форми заняття;
 - продумати те, що потрібно сказати (у вступній розмові, у процесі демонстрації, у розмові з інструкторами, можливі якісь звернення до тих, хто навчається тощо);
 - підібрати місця занять, урахувавши особливості інструкторів – командирів груп;
 - продумати виховні моменти та можливості цього заняття.
2. Працювати з командирами груп:
 - а) обговорити з командирами груп мету та зміст занять:
 - схему побудови заняття;
 - зміст кожної теми, її особливості, можливі помилки тих, хто навчається;
 - виробити однаковість термінів, прийомів, методів;
 - проводити розподіл занять за часом;
 - перевіряти план-конспект занять, складений командирами відділень;
 - б) розподіляти місця занять, коротко пояснюючи командирові групи особливості об'єктів: місця страхування, будь-які небезпечні ділянки тощо (*акценти: безпека, методика, техніка*);
 - в) контролювати роботу командира групи, допомагати йому досягти успіху у виховній діяльності (*акценти: безпека, методика*);
 - г) у разі порушення безпеки й неоптимальності дій командира групи втручатись у роботу особового складу групи (не підриваючи авторитету командира).
3. Проводити вступну бесіду.
4. Організувати, готувати, проводити, коментувати демонстрацію (*акценти: безпека, техніка*).
5. Здійснювати розбір роботи з командирами груп (виробляти спільну думку), не забуваючи заохочувати за грамотну й безпечну діяльність командира групи; проводити розбір у загоні (або відвідувати розбори в групах). *Акцент: обговорення, аналіз помилок та шляхи їх усунення.*

6. Навчати стажерів роботи:

- формувати й контролювати взаємини «командир групи – стажер»;
- через систему доручень допомагати стажеру проявити самостійність і свої найкращі якості (доручення надходять через командира групи).

7. Планувати, організувати, проводити цикл сходжень:

- підбирати об'єкти сходжень з урахуванням кваліфікаційного рівня групи та педагогічних особливостей командирів;
- розробляти систему навчальних завдань, які можливо вирішити на кожному об'єкті сходження (*акцент: безпека, методика*);
- скласти план виходу у високірну зону, обговорювати його з командирами груп, затверджувати в навчальній частині;
- організувати й контролювати вихід загону в гірську місцевість; можливі варіанти: загоном, групами з інструктором, відділеннями без інструктора, під керівництвом того, хто навчається, тощо;
- забезпечувати на бівуаку атмосферу взаєморозуміння, взаємодопомоги між командиром і групами;
- координувати сходження, здійснювати зв'язок;
- проводити аналіз роботи командира та групи на сходженнях (*акцент: обговорення, аналіз помилок і шляхи їх усунення, безпека, методика, техніка*);
- скласти документацію загону.

8. Планувати кваліфікаційні сходження командирів груп і допомагати в їх реалізації.

Отже, командир загону виконує ті самі чотири функції, що й командир групи: організаційну, навчальну, виховну і контролюючу. Він передає свої знання та вміння командирам груп і від того, як він це робить, багато в чому залежить, яким буде інструктор. Відомо, що у правильно навченого молодого інструктора, який бажає працювати, недоброчесний поганий командир загону може відбити прагнення до педагогічної діяльності. Однак своїм першим командиром загону інструктор може пишатися впродовж усієї інструкторської діяльності. І саме це є критерієм оцінки діяльності командира загону.

Висновки

Отже, існує потреба в рекомендаціях щодо вибору єдиної методики роботи інструктора з підготовки особового складу підрозділів спеціального призначення до дій у гірській місцевості.

Наведені рекомендації дають можливість одноманітного застосування єдиної методики, що забезпечуватиме і якіснішу підготовку, і більш високий рівень злагодженості дій підрозділів спеціального призначення під час виконання завдань у горах.

Напрямом подальшого дослідження є розроблення системного аналізу альпіністської діяльності роботи інструктора з підготовки особового складу підрозділів спеціального призначення до дій у гірській місцевості на основі поданих рекомендацій.

Перелік джерел посилання

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Стратегія воєнної безпеки і оборони України: затв. Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Репко О. О. Розвиток швидкісно-силових якостей студентів університетів у процесі занять із скелелазіння : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Луганськ, 2014. 21 с.

4. Курс гірської підготовки : військовослужбовці ЗСУ перейшли до практичних занять. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/02/02/kurs-girskoyi-pidgotovky-vijskovosluzhbovczi-zsu-perejshly-do-praktychnyh-zanyat/> (дата звернення: 25.10.2024).

5. Репко О. Морфологічна характеристика спортсменів високого рівня, що спеціалізуються на швидкісному лазінні, скелелазінні та альпінізмі. *Педагогіка, психологія, медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 12. С. 67–71.

6. Allen-Collinson, J., Crust, L., Swann, C. Endurance Work: Embodiment and the Mind–Body Nexus in the Physical Culture of High-Altitude Mountaineering. (2018). *Sociology*. 52 (6). P. 1324–1341. DOI: 10.1177/0038038517746050.

7. Мартинов І. А., Мартинов А. І. Системний аналіз альпіністської діяльності. *Альпінізм сьогодні і завтра*. Дніпропетровськ, 1989. № 2. С. 35–50.

8. Rauch, S., Wallner, B., Ströhle, M., Dal Cappello, T., Maeder, M. B. Climbing accidents prospective data analysis from the international alpine trauma registry and systematic review of the literature. (2020). *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17 (1). No. 203.

9. Хубер Г. Альпінізм сьогодні : пер. с нім. Київ : Дніро, 2000. 260 с.

10. Формування професійних компетентностей у правоохоронців МВС України підрозділів спеціального призначення до дій у гірських умовах / М. Г. Саморок та ін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 71. С. 208 – 215.

11. Халеп В. В., Саморок М. Г. Гірська підготовка : підручник. Харків : НА НГУ, 2020. 96 с.

12. Мартинов І. А., Кудинов І. Б., Мартинов А. І., Попова І. А. Програма підготовки. Кваліфікаційні рівні. Методичні рекомендації. *Альпінізм сьогодні і завтра*. Дніпропетровськ, 1989. № 1. С. 3–135.

13. O. V. Kozina, O. O. Ryepko, K. R. Prusik, M. B. Cieślicka, Psychophysiological possibility of mountaineers and climbers specializing in speed climbing and climbing difficulty. (2013). *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, (10), pp. 41–46.

14. Халеп В. В. Рекомендації щодо застосування термінології і класифікації техніки пересування (страховки) в горах під час підготовки та виконання службово-бойових завдань підрозділами спеціального призначення. *Таврійський науковий вісник. Публічне управління та адміністрування*. 2022. Вип. 3. С. 117–125.

15. Халеп В. В. Рекомендації щодо застосування форм і методів навчання техніці пересування і страховки у горах. *Честь і закон*. 2023. № 4 (87). С. 141–147.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2024 р.

UDC 338.5

V. Khalep, O. Nazarenko

**RECOMMENDATIONS FOR CHOOSING A METHODOLOGY FOR THE WORK
OF AN INSTRUCTOR IN TRAINING PERSONNEL OF SPECIAL FORCES UNITS
FOR OPERATIONS IN MOUNTAINOUS TERRAIN**

The article considers recommendations for choosing a single methodology for the work of an instructor in training special forces personnel for operations in mountainous terrain, which can help instructors prepare personnel of special forces units of the National Guard of Ukraine for operations in the mountains.

Recommendations are given that allow for a uniform understanding of the training process, which, in turn, will ensure both better training and a higher level of coordination of actions of special forces units during missions in the mountains.

Keywords: *mountaineering, mountainous terrain, movement techniques, insurance, mountain training, climbing.*

Халеп Володимир Володимирович – старший викладач кафедри забезпечення державної безпеки – начальник парашутно-десантної підготовки Національної академії Національної гвардії України
<http://orcid.org/0000-0002-9044-913X>

Назаренко Олег Леонідович – кандидат військових наук, старший викладач кафедри тактики Національної академії Національної гвардії України
<http://orcid.org/0000-0001-7579-0658>